

УДК. 378.1

[https://doi.org/10.33296/2707-0255-10\(19\)-23](https://doi.org/10.33296/2707-0255-10(19)-23)

<https://orcid.org/0000-0002-5288-5301>

РЯБОВА ЗОЯ ВІКТОРІВНА

доктор педагогічних наук, професор завідувач
кафедри менеджменту освіти та права ЦПО
ДЗВО «Університет менеджменту освіти»,
м. Київ, Україна, ryabova69@gmail.com

МОНІТОРИНГ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

Анотація. У статті розкриваються питання сутності системи маркетингово-моніторингового супроводу забезпечення якості надання освітніх послуг закладом. Описується, що освітні послуги, як цілісне утворення, спрямовані на реалізацію місії закладу освіти й сприяють особистісному розвитку здобувачів освіти шляхом формування у них когнітивних, організаційно діяльнісних якостей їх особистості. Сукупність освітніх послуг та їх основна характеристика відображена в освітній програмі, яка одночасно є і продуктом діяльності закладу освіти. Забезпечення успішності реалізації освітньої програми закладу цілком залежить від ефективності управлінських рішень. У статті розкривається, що ухвалення управлінського рішення тісно пов'язано із механізмом відстеження цього процесу й своєчасним коригуванням його стану на основі отриманої інформації. Зазначається, що управління будь-яким процесом, що відбувається в закладі освіти, у т.ч. й процесом формування та розвитку професійної компетентності майбутніх фахівців, здійснюється на інформаційній основі. На основі інформації про внутрішні та зовнішні впливи, що формують середовище закладу освіти. Таку інформацію отримують внаслідок проведення певних моніторингових процедур щодо відстеження діяльності закладу освіти взагалі й будь-якого процесу зокрема. У тексті наводяться сутнісні характеристики моніторингової інформації. Надається визначення ключовому поняттю «Моніторинг професійної компетентності майбутніх фахівців», як системи, що складається з показників, об'єднаних у стандарт. Описується технологія факторно-критеріального моделювання та побудова моделі професійної компетентності майбутніх фахівців, як об'єкту моніторингу під час забезпечення якості надання освітніх послуг закладом освіти. Зазначається, що для автоматизації використання, кваліметрична модель професійної компетентності майбутніх фахівців оформлюється у відповідну таблицю в редакторі Excel.

Ключові слова: моніторинг в освіті, професійна компетентність, інформаційне забезпечення управління, якість освіти.

Вступ. У відповідь на виклики, що постали перед людством внаслідок пандемії, яка спричинена COVID-19, активізувало активне використання інформаційного підходу в управлінні закладами освіти для забезпечення якості надання освітніх послуг. Зазначене обумовило перегляд багатьох аспектів функціонування та розвитку закладів освіти у т.ч. й підходів до організації та проведення маркетингових та моніторингових досліджень в управлінні закладом освіти.

Зазначимо, що успішність діяльності закладу освіти тісно пов'язана із рівнем управлінської діяльності керівника взагалі й рівнем організації системи маркетингового-моніторингового супроводу зокрема. Система маркетингово-моніторингового супроводу спрямована на забезпечення якості надання освітніх послуг закладом. Освітні послуги в науковій літературі (зокрема, це роботи В. Александро́ва, Ф. Котлера, Т. Оболенської, О. Панкрухіна, Л. Сергеевої, К. Фокс та ін.) тлумачать як систему знань, інформації, умінь і навичок, які використовуються з метою задоволення потреб людини, суспільства і держави. У Законі України «Про освіту» зазначено, що освітня послуга – це комплекс визначених законодавством, освітньою програмою та/або договором дій суб'єкта освітньої діяльності, що мають визначену вартість та спрямовані на досягнення здобувачем освіти очікуваних результатів навчання. Освітні послуги є цілісною системою, яка спрямована на реалізацію місії закладу освіти й сприяє особистісному розвитку здобувачів освіти шляхом формування у них когнітивних, організаційно діяльнісних якостей їх особистості. Ми цілком погоджуємося з авторами навчального посібника «Управління розвитком професійного навчального закладу: праксеологічні засади», які зазначають, що освітні послуги відносяться до дорогих товарів, оскільки виробляються висококваліфікованою педагогічною (науково-педагогічною) працею. Поряд із застосуванням сучасного навчально лабораторного устаткування, освітні послуги мають досить високу частку

постійних витрат – оплату праці [5]. Цей комплекс послуг називають *освітньою програмою*, яка одночасно є і продуктом закладу освіти. Освітня програма (як комплекс освітніх послуг) розробляється закладом освіти з метою задоволення потреб певної цільової аудиторії в освіті, професійній підготовці, навчанні чи перепідготовці, в підвищенні кваліфікації тощо. Наслідком реалізації такої освітньої програми є досягнення певного соціального ефекту: зміна освітнього чи професійного рівня людини.

Успішність реалізації зазначеного обумовлено ефективністю управлінських рішень, яка цілком залежить від дієвості механізму відстеження й управління поточними змінами й врахування запитів стейкхолдерів. Застосування цього механізму в освіті здійснюється на інформаційній основі, тобто на основі інформації про внутрішні та зовнішні впливи, що формують середовище закладу освіти. Зазначену інформацію отримують внаслідок проведення певних моніторингових процедур щодо відстеження діяльності закладу освіти взагалі й будь-якого процесу зокрема. Наприклад, професійної компетентності майбутніх фахівців.

Таким чином, зазначене обумовлює актуальність та необхідність дослідження питання моніторингу професійної компетентності майбутніх фахівців.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання інформаційного забезпечення управління в освіті, зокрема проведення моніторингових досліджень, в т.ч. й на основі кваліметричного підходу, розкрито в роботах О. Ануфрієвої, О. Боднар, А. Большукіної, Т. Борової, Г. Дмитренка, Г. Єльнікової, О. Єльнікової, Л. Калініної, В. Камишина, Г. Кравченко, Л. Лузан, В. Лунячека, В. Олійника, Л. Покроєвої, Г. Полякової, О. Почуєвої, В. Приходька, З. Рябової, Т. Сорочан, Г. Тимошко, Т. Хлебнікової та ін.

Метою статті є описання сутності моніторингу професійної компетентності майбутніх фахівців та напрямів його використання в закладах освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Управління процесами, що протікають у закладі освіти починається і завершується аналізом інформації. Від якості отриманої інформації залежить якість ухвалених управлінських рішень і якість діяльності закладу освіти. Якщо управління за змістом розглядається як діяльність, спрямована на упорядкування системи і переведення її в якісно новий стан, то управління за формою – це процес переробки інформації [6].

Існує алгоритм отримання інформації в процесі управлінської діяльності. Він розпочинається із визначення потреби у збиранні інформації, аналізуванні існуючих даних, виокремлення завдань збору інформації, розробки концепції отримання інформації, опрацювання механізмів реалізації концепції, збору як вторинної так і первинної інформації, аналізу отриманих даних, інтерпретації результатів аналізу, їх презентації, формування та використання бази даних, ухвалення рішень. Наочно це відображено на рисунку 1.

Підкреслимо, для забезпечення успішності діяльності закладу освіти, особливо як проєктно-орієнтованої організації, в процесі управлінської діяльності керівника збирається моніторингова інформація. Моніторингова інформація – формує уявлення про стан внутрішнього середовища закладу освіти, про рівень надання освітніх послуг, про стан формування професійної компетентності майбутнього фахівця тощо. Зазвичай вона формується шляхом факторно-критеріального моделювання й отримання оцінки в межах одиниці.

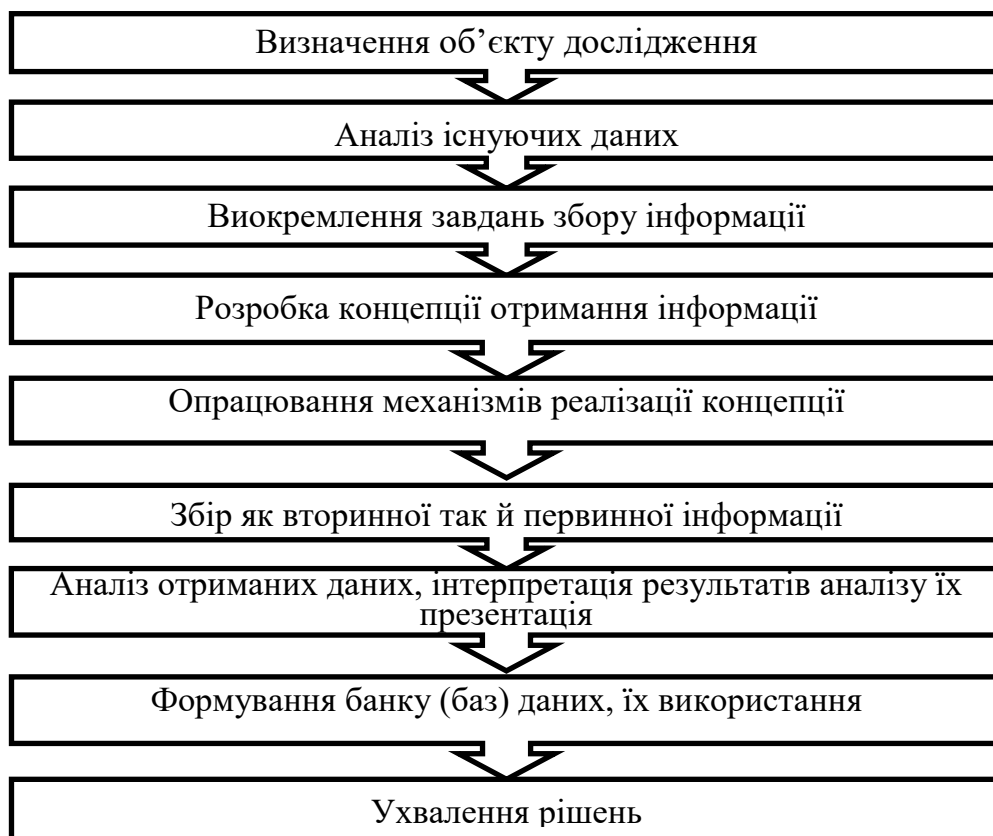

Рис.1. Алгоритм отримання й використання інформації в управлінській діяльності керівника закладу освіти

Моніторингова інформація може бути представлена у вигляді тексту, таблиць, матриць, діаграм, статистичних рядів, звітів. Наголосимо, що у своїй сукупності вона утворює певну систему. Але сама по собі інформація не забезпечує вироблення рішення, планування та інше. Вона може тільки утворювати інформаційну базу даних.

До отриманої інформації в процесі управлінської діяльності висувають певні принципові вимоги. А саме: актуальність: уявлення реальних відомостей в потрібний момент часу; достовірність: адекватність відомостей реальним подіям; релевантність (відноситься до справи): отримання інформації відповідно до поставлених завдань; повнота: максимальне використання показників об'єкта дослідження; цілеспрямованість: відповідність інформації цілям дослідження.

Моніторингова інформація отримується внаслідок порівняння наявного стану об'єкта управління із бажаним. Існують різні підходи до визначення поняття «моніторинг». Це пов'язано із тим, що як механізм інформаційного забезпечення управління будь-яким процесом в освіті моніторинг має кілька аспектів [4]. По-перше, моніторинг є дослідницьким процесом і носить системний характер. Він спрямований на вивчення умов, в яких функціонує освітня система, процеси, що характеризують її стан, і результати, які досягаються в процесі функціонування системи. По-друге, він є інструментальним засобом оцінювання освітніх систем і має ознаки технологічності. Внаслідок проведення моніторингу отримується інформація про кількісні та якісні показники розвитку досліджуваного об'єкта. По-третє, моніторинг є складовою (ефективним механізмом) менеджменту якості освіти як особливого виду діяльності, якому притаманні свої ознаки, він є проектом, який спрямовано на забезпечення якості освіти та на інноваційне перетворення педагогічної дійсності.

При різних підходах до розкриття поняття моніторингу його можна розуміти як систематичний збір та оброблення інформації, яка може бути використана для поліпшення процесу прийняття рішення []. Він несе одну або декілька організаційних функцій, наприклад: виявляє стан явищ, щодо яких буде напрацьовано курс дій на майбутнє; забезпечуючи зворотний зв'язок, може допомогти встановити взаємини з оточенням, враховуючи попередні успіхи або невдачі певної політики або програми; може бути корисним для встановлення відповідності того чи іншого об'єкта спостереження до заданих стандартів (еталонів).

Отже, моніторинг – це складова процесу управління, яка полягає в безперервному спостереженні й аналізі діяльності об'єктів з відстеженням динаміки їх змін та поточним спрямуванням цих змін на бажаний результат. Ключовими моментами в моніторингових процедурах є стандартизація

(створення стандартів, еталонів), одержання нової інформації у процесі оцінювання явищ й об'єктів та управлінська реакція на результати цього оцінювання. Тому під *моніторингом взагалі ми розуміємо* комплекс процедур із спостереження, поточного оцінювання перетворень керованого об'єкта й спрямування цих перетворень на досягнення заданих параметрів розвитку об'єкта (наприклад, стандарту). Нам імпонує тлумачення поняття «освітній моніторинг», що надається Г. Єльніковою, в саме – це супроводжувальне відстеження й поточна регуляція будь-якого процесу в освіті.

Ми цілком погоджуємося з таким визначенням й надаємо таку сутність *моніторингу професійної компетентності майбутніх фахівців* як системи, що складається з показників, об'єднаних у стандарт, і постійного відстеження за цими показниками (стандартами), за станом та динамікою стану формування та розвитку професійної компетентності майбутніх фахівців з метою його оперативної діагностики, випереджувального визначення диспропорцій, напрацювання управлінських рішень та коригування процесу. Нами розроблено показники (стандарт) стану професійної компетентності майбутніх фахівців. Зазначений стандарт створений за допомогою факторно-критеріального моделювання, де ключовим системоутворюючим фактором є розуміння сутності професійної компетентності майбутнього фахівця.

Під професійною компетентністю майбутніх фахівців ми розуміємо здатність та готовність особистості здійснювати професійну діяльність на належному рівні на основі певної єдності теоретичної та практичної підготовки. Професійна компетентність майбутніх фахівців є об'єктом моніторингу під час забезпечення якості надання освітніх послуг закладом освіти.

Для встановлення рівня її сформованості здійснюється факторно-критеріальне моделювання, унаслідок якого створюється відповідна кваліметрична модель (стандарт), якій в ідеалі повинен відповідати рівень сформованості професійної компетентності майбутнього фахівця.

Під час факторно-критеріального моделювання стану професійної компетентності фахівця нами виділено два параметри: готовність до професійної діяльності та складові професійної компетентності. Кожний з параметрів розкривається факторами та критеріями. Наприклад, готовність до професійної діяльності розкривається такими факторами як: мотивація, цілепокладання, здійснення професійних дій та їх моніторинг, рефлексія. Кожний з цих факторів розкривається через критерії. Усього нами виділено два параметри, дев'ять факторів та тридцять два критерія.

Використовують кваліметричну модель професійної компетентності майбутнього фахівця таким чином: відбувається порівняння даної моделі з існуючим станом рівня сформованості професійної компетентності й на основі отриманих даних робляться оціночні судження (кількісний опис якості об'єкта). Здобуті оціночні судження (кількісні показники) виконують функцію зворотного зв'язку між станом розвитку професійної компетентності та впливами, що здійснюють педагоги для формування цієї компетентності. Дані, які отримують педагоги, дають їм можливість ретельніше планувати свою діяльність та передбачати її наслідки. Повторні зрізи можуть вказати на ефективність застосованих заходів і допомогти відстежити динаміку розвитку професійної компетентності майбутніх фахівців як кожного здобувача освіти, так і навчальної групи взагалі, а також з'ясувати причини відставання деяких здобувачів освіти та провести вчасні коригування їх процесу навчання. Для полегшення обробки отриманих показників використовують табличний редактор Excel. Кваліметрична модель професійної компетентності майбутніх фахівців оформлюється у відповідну таблицю, яка заповнюється автоматично, бо створена в табличному редакторі Excel. За допомогою зведених даних, що формуються в діаграми можна відстежити динаміку розвитку професійної компетентності майбутніх фахівців. Для оцінювання використовується метод експертної оцінки. Оцінювання здійснюється за визначенням рівня: високий

рівень – виставляється 4 бали, достатній – 3, середній – 2, низький – 1 бал. Кожний експерт виставляє відповідний бал кожному критерію. За принципами кваліметрії оцінка формується в частках одиниці, оскільки немає нічого більш цілого, ніж одиниця [1]. Оцінка в частках одиниці знаходиться за таким правилом: наприклад, усього було 4 експерти, тому максимально вони могли поставити 16 балів. Суму балів, яка утворилася за кожним фактором, необхідно розділити на 16. Так і отримується оцінка в частці одиниці. Після аналізу отриманих результатів – робляться висновки: до 0,5 – рівень сформованості професійної компетентності майбутнього фахівця не відповідає вимогам освітньої програми; 0,51-0,55 – початковий рівень сформованості професійної компетентності майбутнього фахівця; 0,56-0,65 – середній рівень; 0,66-0,75 – достатній рівень; 0,76-1 – високий рівень. Використання описаної кваліметричної моделі сприятиме успішному розвитку професійної компетентності майбутніх фахівців.

Висновки. Перспективи подальших досліджень. Визначення сутності моніторингу професійної компетентності фахівця й описання відповідної кваліметричної моделі щодо відстеження рівня сформованості цієї компетентності забезпечить якість надання освітніх послуг закладом вищої освіти. Визначення складових професійної компетентності фахівців за допомогою факторно-критеріального моделювання забезпечує адаптивність впливів на формування позитивної навчальної мотивації майбутніх фахівців.

У перспективі необхідно буде провести апробацію розробленої моделі професійної компетентності майбутніх фахівців й з'ясувати рівень її впливу на формування позитивної мотивації щодо навчання впродовж життя. Необхідно буде детальніше описати процедуру вимірювання рівня професійної компетентності та її місце в системі маркетингово-моніторингового супроводу забезпечення якості надання освітніх послуг закладом освіти.

Список використаних джерел

1. Адаптивне управління: міжгалузеві зв'язки, науково-прикладний аспект: кол. монографія / Г. В. Єльнікова, Т. А. Борова, З. В. Рябова та ін.; за заг. і наук. ред. Г. В. Єльнікової. Харків: Мачулін, 2017. 440 с.
2. Єльнікова Г. В. Моніторинг як ефективний засіб оцінювання якості загальної середньої освіти в навчальному закладі [електронний ресурс] / Г. В. Єльнікова, З. В. Рябова. – Режим доступу : <http://dspace.nbu.gov.ua/handle/123456789/107549>
3. Єльнікова Галина. Адаптивні технології в освіті [електронний ресурс] / Галина Єльнікова. – Електронне наукове фахове видання «Адаптивне управління: теорія і практика» Серія «Педагогіка» Випуск 3(5), 2017. – Режим доступу: http://am.eor.in.ua/images/adapt/Vol.3ped5/17ped3_5yelnikova_r.pdf
4. Організаційно-методичне забезпечення моніторингових досліджень якості загальної середньої освіти : монографія / за ред. О. І. Ляшенко – К. : Пед. думка, 2011. – 160 с.
5. Сергеева Л. М. Управління розвитком професійного навчального закладу: праксеологічні засади : навч. посібн. / За наук. ред. Л. М. Сергеевої, Т. О. Лукіної. / Л. М. Сергеева, Т. О. Лукіна, Ю. С. Красильник, О. В. Пашенко, Т. І. Стойчик, В. О. Купрієвич. – Київ : Видавництво Ліра-К, 2017. – 124 с.
6. Теоретичні та методичні засади управління підготовкою фахівців з педагогіки вищої школи на основі компетентнісного підходу в межах європейської кредитно-трансферної системи організації навчального процесу : монографія / З. В. Рябова, І. І. Драч, Н. О. Приходькіна [та ін.]. — К. : ТОВ «Альфа-Реклама», 2014. — 338 с.

REFERENCES

1. Adaptivne upravlinnia: mizhhaluzevi zviazky, naukovo-prykladnyi aspekt: kol. monohrafiia / H. V. Yelnykova, T. A. Borova, Z. V. Riabova ta in.; za zah. i nauk. red. H. V. Yelnykovoï. Kharkiv: Machulin, 2017. 440 s.
2. Ielnykova H. V. Monitorynh yak efektyvnyi zasib otsiniuvannia yakosti zahalnoi serednoi osvity v navchalnomu zakladi [elektronnyi resurs] / H. V. Yelnykova, Z. V. Riabova. – Rezhym dostupu : <http://dspace.nbu.gov.ua/handle/123456789/107549>
3. Ielnykova Halyna. Adaptivni tekhnolohii v osviti [elektronnyi resurs] / Halyna Yelnykova. – Elektronne naukove fakhove vydannia «Adaptivne upravlinnia: teoriia i praktyka» Serii «Pedahohika» Vypusk 3(5), 2017. – Rezhym dostupu: http://am.eor.in.ua/images/adapt/Vol.3ped5/17ped3_5yelnikova_r.pdf
4. Orhanizatsiino-metodychne zabezpechennia monitorynhovykh doslidzhen yakosti zahalnoi serednoi osvity : monohrafiia / za red. O. I. Liashenko – K. : Ped. dumka, 2011. – 160 s.

5. Serheieva L. M. Upravlinnia rozvytkom profesiinoho navchalnogo zakladu: prakseolohichni zasady : navch. posibn. / Za nauk. red. L. M. Serheievoi, T. O. Lukinoi. / L. M. Serheieva, T. O. Lukina, Yu. S. Krasyl'nyk, O. V. Pashchenko, T. I. Stoichyk, V. O. Kupriievych. – Kyiv : Vydavnytstvo Lira-K, 2017. – 124 s.

6. Teoretychni ta metodychni zasady upravlinnia pidhotovkoiu fakhivtsiv z pedahohiky vyshchoi shkoly na osnovi kompetentnisnogo pidkhodu v mezhakh yevropeiskoi kredytno-transfernoї systemy orhanizatsii navchalnogo protsesu : monohrafiia / Z. V. Riabova, I. I. Drach, N. O. Prykhodkina [ta in.]. — K. : TOV «Alfa-Reklama», 2014. — 338 s.

РЯБОВА ЗОЯ

доктор педагогических наук,
профессор заведующий кафедрой
менеджмента образования и права
ЦИПО ДЗВО «Университет
менеджмента образования», г. Киев,
Украина., ryabova69@gmail.com

МОНИТОРИНГ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ БУДУЩИХ СПЕЦИАЛИСТОВ

Аннотация. В статье раскрываются вопросы сущности системы маркетингово-мониторингового сопровождения качества предоставления образовательных услуг заведением. Описывается, что образовательные услуги, как целостное образование, направленные на реализацию миссии учебного заведения и способствуют личностному развитию соискателей образования путем формирования у них когнитивных, организационно-деятельностных качеств их личности. Совокупность образовательных услуг и их основная характеристика отражена в образовательной программе, которая одновременно является и продуктом деятельности учебного заведения. Обеспечение успешности реализации образовательной программы учреждения полностью зависит от эффективности управленческих решений. В статье раскрывается, что принятие управленческого решения тесно связано с механизмом отслеживания этого процесса и своевременным корректировкой его состояния на основе полученной информации. Отмечается, что управление любым процессом, происходящим в учебном заведении, в т.ч. и процессом формирования и развития профессиональной компетентности будущих специалистов осуществляется на информационной основе. На основе информации о внутренних и внешних влияниях, формирующих среду учебного заведения. Такую информацию получают в результате проведения определенных мониторинговых процедур по отслеживанию деятельности учебного заведения вообще и любого процесса в частности. В тексте приводятся сущностные

характеристики мониторинговой информации. Дается определение ключевому понятию «Мониторинг профессиональной компетентности будущих специалистов», как системы, состоящей из показателей, объединенных в стандарт. Описывается технология факторно-критериального моделирования и построение модели профессиональной компетентности будущих специалистов, как объекта мониторинга при обеспечении качества предоставления образовательных услуг учебным заведением. Отмечается, что для автоматизации использования, квалиметричную модель профессиональной компетентности будущих специалистов оформляется в соответствующую таблицу в редакторе Excel.

Ключевые слова: мониторинг в образовании, профессиональная компетентность, информационное обеспечение управления, качество образования.

RYABOVA ZOYA

Doctor of Pedagogical Sciences,
Professor Head of the Department of
Education Management and Law
TsIPO DZVO "University of
Education Management", Kyiv,
Ukraine, ryabova69@gmail.com

MONITORING OF PROFESSIONAL COMPETENCE OF FUTURE PROFESSIONALS

Abstract. The article reveals the essence of the system of marketing and monitoring support of quality assurance of educational services by the institution. It is described that educational services, as a holistic education, are aimed at the mission of the educational institution and contribute to the personal development of students by forming in them the cognitive, organizational and functional qualities of their personality. The set of educational services and their main characteristics are reflected in the educational program, which is also a product of the educational institution. Ensuring the success of the educational program of the institution depends entirely on the effectiveness of management decisions. The article reveals that management decision-making is closely related to the mechanism of tracking this process and timely adjustment of its status based on the information received. It is noted that the management of any process that takes place in the educational institution, including and the process of formation and development of professional competence of future professionals, is carried out on an information basis. Based on information about internal and external influences that shape the environment of the educational institution. Such information is obtained as a result of certain monitoring procedures to monitor the activities of the educational institution in general and any

process in particular. The text provides the essential characteristics of monitoring information. The key concept of "Monitoring the professional competence of future professionals" is defined as a system consisting of indicators combined into a standard. The technology of factor-criterion modeling and construction of a model of professional competence of future specialists as an object of monitoring during quality assurance of educational services by an educational institution is described. It is noted that to automate the use, the qualimetric model of professional competence of future professionals is drawn up in the appropriate table in the Excel editor.

Key words: monitoring in education, professional competence, information support of management, quality of education.